

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՂԱԲԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱՅՈՒՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջ 28րդ տարեշրջանի (1912 օգոստոս-1913 յուլիս) բաժնորդացին է 20 ֆրանգ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 10 ֆրանգ, ԿԱՆԻՍԿԱՆ և ԿԱՍԻՄՈՎՆԻ քաղաքների համար 1 ֆր. : Նամակ կամ դրամ չի պահանջվում :

M. PORTOUKALIAN

Directeur du journal Arménia
MARSEILLE (France)

ԻԸ ՏԱՐԻ

ԹԻԻ 1

1912 ՕԳՈՍՏՈՍ 7 ԴԵ

(Հ. Յ. 1912 Յուլիս 25)

ՊԱՅՈՒՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կառավարելով կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները : Չառնար չէ վերագործունել հրատարակուած ձեռագիրները : Մանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով : Մանուցման 1 միլիգրամը 1 սանդղակարժէ : 1 գրութիւնը 2 սանդղակարժէ :

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues au bureau de la Rédaction : Place Alexandre-Labadié, 17.

ԲԱՅՈՒՆԱԿ Է

ԲԱՅՈՒՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

“ԱՐՄԵՆԻԱ”

ԻԸ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

(1912 ՕԳՈՍՏՈՍ — 1913 ՅՈՒԼԻՍ)

Ամբողջ 28րդ տարեշրջանի (1912 օգոստոս-1913 յուլիս) բաժնորդացին է 20 ֆրանգ (4 տուար ամե. րիկեան կամ 7 րուբլ և 50 կպի. ուս. սական) ամէն տեղի համար, ի բաց ա. աւալ Թիւրքիայի և Պարսկաստանի, ուր կը զրկուի կէս բաժնորդագինով, այսինքն ամբողջ տարեշրջանին համար 10 ֆրանգ բաժնորդագինով : Կարելի է բաժնորդագրուիլ նաև քանի՜ ամսի համար որ ուզուի, ամսական 2 ֆրանգ (40 սէնթ = 75 կպի.) հաշուելով, կամ 1 ֆրանգ Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար :

Յայտնի է արդէն թէ անոնք որ «Արմենիայի Օժանդակ» արձանագրուած են մեր հրատարակած Օժանդակ-կութեան Կանոնադրին համեմատ, իրաւունք կունենան Արմենիա ստանալու, քանի՜ անձի համար որ ուզեն, իրենց ստացած լրագրի ծրարին մէջ գրուելով և կէս բաժնորդագինով, այսինքն ամբողջ շրջանին համար 10 ֆրանգով կամ ամսական 1 ֆրով : Կարելի է նաև Օժանդակի նշանակած բաժնորդի հասցէին ուղղակի զրկել թերթը, 12½ ֆր. (2½ տլր.) բաժնորդագինով :

«ԱՐՄԵՆԻԱ»Ի ՅՈՒՇԱՐՆԵՐ

Արմենիայի Ա տարեշրջանի թիւերն որոնք բոլորովին սպառած են, չա. տերի հետագայ քրտութեան առարկայ դարձած լինելով, այդ շրջանի մէջ Մ. Թորթուգալեանի գրած առաջնորդող յօդուածներէն զէթ 30ի չափ ամիսի. ւած են այս Յուշարարի մէջ որ ութա. ծալ գիրքով 124 երեսներէ կը բաղ. կանար : Գինն է 1 ֆր. և 40 սանդղակ :

Տարածելու համար մէկ անգամէն 10 օրինակ գնողին կը զրկենք 10 օրինակը, ապահովագրուած ծրարով, 10 ֆրանգի փոխարէն :

Դիմել Արմենիայի խմբագրութեան :

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Թիւրքիայի կացութիւնը. — Նամակներ Թիւրքիայէն (Կ. պոլիս. — Տիգրանա. կերտ.) — Նամակ Խուսանիայէն (Պո. շան). — Հայերի Թիւրքիա. — Տեղա. կան. — Թիւրքական լուրեր. — Միքա. տոի մակը. — Բանասիրական (Իմ կի. րակիներ). — Մանուցումներ :

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԱԶԳ

Կը յիշեցունենք մեր բաժնորդնե. րին որ թէ՛ լրագրական ընդհանուր սովորութիւնը յարգելու և թէ՛ մեր գործին զիւրութիւն մը տուած լի. նելու համար պէտք է փութալ բաժ. նորդագինը զրկուիլ որ ԿԱՆԻՍԿԱՆ Է. Մեր հին բաժնորդներին մէջ եթէ կան այնպիսիներ որոնք չեն ուզեր ալիս շարունակել իրենց բաժնորդու. թիւն, պէտք է փութան անմիջապէս իմացունել մեզ գէթ քարտով մը որ գաղտնիցենք թերթին իրենց զըր. կուրիլ : Միևնոյն ժամանակ պէտք է մերժեն փոստէն ընդունիլ իրենց զրկուած Արմենիայի և մեզ վերա. դարձունել տալ. այդ պաշտօնը ձրիա. պէս կը կատարէ փոստը, թէն ոչ այնչափ փութալան արագութեամբ ինչպէս կընէ զրկուած թերթերը բաժնորդներին հասցունելու համար : Մեր շնորհակալութիւններ հրա. պարակով կը յայտնենք անոնց ո. րոնք շնորհաւորած են մեզ Արմե. նիայի 28րդ տարեշրջանի մուտքը :

ԹԻԻՐԲԻՒԼԻ ԿԱՅՈՒՆԻՆԸ

Վերջին լուրեր

Կ. Պոլսէն եկած վերջին լուրերը շատ տաղանդալի կը ներկայացունեն վարչական վիճակը. Երեսփոխանական Ժողովը լուծուած է Սուլթանի իրա. տէսով, ի թիւի հետեւանները ստորիկ յուղուած են, հին ընթերցի փաշաներն ու պէյերն որոնք արքայաւորուած էին, ներման արժանանալով Կ. Պոլիս կը վե. րագաւանան և ալին : Աւելորդ չենք համարել մենք այստեղ գնել քաղ. ւած մը Կ. Պոլսէն զրկուած վերջին հեռագրալուրերէն :

Կ. Պոլիս, օգոստոս 5.

Ծերակոյտը արտասովոր Ժողովի հրաւրելու համար նախարարական

խորհրդի երէկ տուած որոշումն այն. չափ գաղտնի պահուած էր որ կէս. օրէն յետոյ դեռ ոչ ոք, նայն իսկ երեսփոխանները չէին գիտեր թէ Ծերակոյտը նիստ ունեցած է : Այդ գաղտնի նիստը շատ յուզումնալից եղած է, բայց ձերակուտականները գաղտնի կը պահեն անցած դար. ձածը : Վիճարանութիւնները միջոցին միջադէպ մը պատահած է կառավա. րութեան կուսակից միւշիւր Զուտո փաշայի և վալիք Պասաբաի միջև որ ի թիւհատական մէ և Երեսփ. Ժողովի ճանքուելուն դէմ կը խօսէր սաստկապէս : Կառավարութեան ար. ւած որոշումը վարպետութեն դար. ձուած մը կը համարուի որով Երեսփ. Ժողովը անմիջապէս կը ճանրուի միւշ. դեռ զայն լուծելու համար մինչև այժմ չարունակուած գործերակերպը կրնար դեռ մէկ ամէն աւելի երկա. րա ձգելանոր լուծուիլ :

Բոլոր նախարարները, Բեաժիլի փա. շան ալ մէջնին լինելով, ներկայ գտնուեցան Ծերակոյտի սոյն նստին : Ծերակոյտը երկար վիճաբանու. թիւներէ յետոյ ընդունելով նախա. րարական խորհրդին տուած օրինա. կան մեկնաբանութիւնը, այսինքն թէ ներկայ Երեսփոխանական Ժողովը իր նախորդին լուծուած երեսփ. Ժողո. վին շարունակութիւնը լինելով, իր քառամեայ պաշտօնավարութեան պայմանաժամը լրացած է այժմ, քուէարկեց այս Ժողովի լուծուիլը, նոր ընտրութիւններ կատարուելու համար :

Երեսփ. Ժողովը անմիջապէս լու. ծելու համար նախարարների խորհր. դին տուած որոշման պատճառ եղած են, կըսուի, Ալպանիա զրկուած մաս. նաւոր յանձնաժողովէն եկած հեռա. գիրները որոնք կը յայտարարէին որ եթէ Երեսփ. Ժողովի լուծուիլ ու. շանայ, կը վախճուի որ ծանր խառ. նակութիւններ ծագին Ալպանիայի մէջ :

Նախարարները երէկ երեկոյ Ծե. րակուտի քուէէն յետոյ նիստ ընե. լով պատրաստեցին իրենց տեղեկա.

գիրը և գնացին պալատ ուր ընդուն. ւեցան Սուլթանէն որ անմիջապէս իրատէ հանեց Միքակուտի որոշման գործադրութեան համար :

Երեսփոխանական Ժողովը կառա. վարութեան նկատմամբ իր անվտա. հութեան քուէն տալէն յետոյ անը. կարագրելի անկարգութիւն մը ծագե. ցաւ հոն : Որովհետև սլաւոնացի երես. փոխանները կը բողոքէին այդ քուէի դէմ, երեսփոխան Բաշմի «սրիկայ. ներ» պօռալով տնոնց վրայ քալեց : Յիպանացի երեսփոխան Էստա պա. տասխանեց. «Գուք ամէնքդ ալ սը. րիկայներ էք» : Իրարանցում մը սկսաւ. Բաշմի ընկողնէր մը հանեց գրպանէն, բայց չզարկաւ : Վերջապէս երկու կողմէն միջամեցին և երբ հան. դարտութիւնը տիրեց, Ժողովը իր նիստեր անորոշ ժամանակով յետա. ձրգելու համար նախագահին ըրած առաջարկն ընդունեց :

Զրոյց կայ թէ Երեսփոխարդ-Թիւր. քերը մտադիր են Երեսփոխանական Ժողովի նիստերը շարունակել Սալանի. կի կամ Էտիքիէի մէջ : Կը հաւաստեն թէ Կ. պոլսի քաղաքագահ զօրքերի երեք սպայներ և ծովային սպայ մը այս առաւօտ յայտարարեց են Երի. տասարդ-Թիւրքերին թէ ցամաքային և ծովային զօրքանակները կը դա. տապարտեն կառավարութեան դոր. ծած ոհրը և Երեսփ. Ժողովի հրա. մաներին ենթարկուելու պատրաստ են :

Նախարարութեան դէմ Երեսփ. Ժո. ղովի տուած անվտա. հութեան քը. ւէն, որ Ժողովի նստաշրջանի փակման հրովարտուիլ կարգադրուէն առաջ տրուեցաւ, տալի խառնակ և կնճը. ոտով վիճակի մը կենթարկէ կացու. թիւներ : Ոմանք կը նկատեն թէ Սահ. մանագրութեան համեմատ կառավա. րութիւնը տապալուած կը համարուի : Երեսփ. Ժողովին նախագահ Խալիլ պէյ նիստէն առաջ հեռագիր ստա. ցած չէր, այլ նիստէն յետոյ հեռա. խօսով իրեն իմացուց կառավարու. թիւնը թէ ժամը 1ին Երեսփոխանա. կան Ժողովին պիտի գայ նստաշրջա.

նի փակման հրովարտակը կարգալու։
Խալիլ իրեն պատասխան հաղորդեց
Նրեափ. ժողովի քուէարկած երկու
որոշումները (անորոշ ժամանակով յե-
տաձգում իր նիստերի և ներկայ կա-
ռավարութեան համար անվստահու-
թիւն), յայտարարելով որ ժողովը չը-
պիտի գումարէ մինչև որ ըստ օրինի
կանոնաւոր կառավարութիւն մը չը-
կազմուի։

Նրեափ. ժողովին նախագահը Խալիլ
պալատ գնաց ժողովին քուէարկած
երկու որոշումները Սուլթանին հա-
ղորդելու։ Սուլթանը չընդունեց զինք։
Քսոթը վրայ երեսփոխանները հեռա-
գիր մը գրեցին Սուլթանին, ժողովին
ձ որոշումներն իրեն հաղորդելու հա-
մար։ Սուլթանը մերժեց հեռագիրը։

Բոլոր նախարարները և 5 երեսփո-
խանները ներկայութեամբ, կէսօրէն
յետոյ ժամ 2ին կարգացուեցաւ
Սուլթանի հրովարտակը որ կը յայ-
տարարէր թէ Սահմանադրութեան
տրամադրութեան նկատմամբ Մերա-
կոյտ ժողովին երէկ տրուած մեկ-
նութեան համեմատ՝ ներկայ Նրեափ.
ժողովն իր նախորդի շարունակութիւ-
նը կը համարուի և հետեւապէս իր
պաշտօնավարութեան ժամանակը լրա-
ցած է։ Կառավարութեան յանձնա-
րարուած է նոր ընտրութիւններ կա-
տարել։

Կըսուի թէ նոր ընտրութիւններին
պիտի ձեռնարկուի քիչ ատենէն այն
պէս որ նոր Նրեափ. ժողովը կարե-
նայ գումարուիլ նոյեմբեր 1/14ին։

Կ. պօլիս, 6 օգոստոս 06.

Կառավարութիւնը պաշարման վի-
ճակ հրատարակեց որովհետեւ իմա-
ցեր է եղեր թէ Իթթիհատականե-
րը զէնք բաժներ են իրենց կուսակից-
ներին։

« Ժէօն Թիւրք » լրագիրը Սալոնի-
կէն հեռագիր մը հրատարակած է
որ 5,000 ստորագրողների կողմէն
ըրկուած է կըսէ, որոնք կը բողոքեն
Նրեափ. ժողովի լուծման դէմ։ Նոյն-
պիսի հեռագիրներ եկած են եղեր
Հայէպէն, Տրապիզոնէն և Զմիռնէն։
Կառավարութիւնը պաշտօնանկ ըրաւ
Զմիռնի, Էտիհէի և այլ քաղաքնե-
րի քաղաքացիները որովհետեւ ժո-
ղովուրդը կը գրգռեն եղեր կառա-
ւարութեան դէմ։

Աթէնք, 6 օգոստոս.

Սալոնիկէն կիմացունեն թէ Քաշա-
նաի (Իւսքիւպի գաւառ) մէջ երկու
ուսմիւր պայթումին պատճառով՝ ճըշ-
մարիտ կոտորած մ'եղաւ որ 7 ժամ
տեւեց։ 50 քրիստոնեայ սպանուե-
ցան, 100 մահացու կերպով և 100էն
աւելի թիւթեապէս վիրաւորուած են։

Սոֆիա, 6 օգոստոս.

Պուլկար կառավարութիւնը հրա-
մայեց Կ. պօլսի իր ներկայացուցչին
որ Բ. Դուռէն պահանջէ անմիջապէս
գաղութացուիլ Քաշանաի մէջ եղած
յուսմութիւնները, խիստ քննութիւն
մը բանալ և պատժել յանցաւորները։

ՆԱՄԱԿ ԹԻԻՐԲԻԱԷՆ

Կ. պօլիս, 15/28 յուլիս 1912

Բախտին անիւր նորէն սկսաւ գառ-
նալ արշաւաստը մեր գլխուն վերեւ և
Հայուն պատուական կարմիր արեւ-
նով Հայաստանի և Կիլիկիոյ դաշտե-
րը, գիւղերը, լեռներն ու սարերը
ներկող Թուրքիան կրկին իւր ար-
տաքին ամենափափուկ և գոյութեա-
նը հետ խաղացող կառավարութեան
ղեկն ու ճակատագիրը յանձնեց Հա-
յութեան մեկ պատուական զաւակին՝
Տիար Գաբրիէլ Նորատունկեանի
ձեռքը, երկիրը վերջնական կորուս-
տէ մը փրկելու համար վստահելով
ինքզինքը անոր հայրենասիրութեան,
Եւ արդարեւ Նորատունկեանի հաւ-
ճարը և նուրբ գիւնագիտութիւնը
ընդ հուպ կարենայ թերեւ վերջ
մը տալ թուրքիտական պատե-
րազմին ու Հայու մը ձեռքով
ստորագրուի այս պատերազմին
ալ բրթօքօյը՝ ինչպէս Հերսէք Պոս-
նաի մասին Աւստրիոյ հետ կնքուած
հաշտութեան գիրն ալ ստորագրուած
էր Նորատունկեանի կնիքովը, ու
այս կերպով Հայու մը վիճակուի ա-
նուղակիօրէն միջազգային աշխար-
հին և Եւրոպայի ընդհանուր խաղա-
ղութեան ալ ծառայութիւն մը մա-
տուցանելու փառքն ու պատիւը։ Երբ
մարդ խորհի նաեւ թէ Հայուն արեւան
մէջ լողացող բանակալ Համիտի օձի-
քէն բռնելով Երլուզի որլէն իւր
աքսորավայրը առաջնորդող և անոր
գահնկեցութիւնը իրեն երեսին նե-
տողներէ մին ալ Հայորդի մըն էր՝
Տիար Քրամ Երամեան ծերակուտա-
կան, ահա այն ատեն գիւրաւ կը
հասկցուի թէ Հայ ցեղը ինչպիսի
ճակատագրական դերեր խաղացեր
ու կը խաղայ դեռ Թուրքիոյ պատ-
մութեան մէջ։

Բայց վա՛յ անոնց որոնք մեզ նը-
ման իրապէս անկեղծ և անչափա-
խնդիր ծառայող աշխատասէր Յզգի
մը անէծքին կ'արժանանան իրենց
ապերասան ու ապերախտ վարմուն-
քովը։ մեր անէծքը՝ դժգոհութեան
չունչը, մեր ահն ու վահը կրնայ մին-
չե գերեզման և անհետացում առաջ-
նորդել մեր թշնամիները։ վկայ ասոր՝
Պատմութիւնը։

Ազատարար սպաներու Դաշնակ-
ցութեան կարմիր կնիքովն ստորա-
գրուած և Օսմ. խորհրդարանին լու-
ծումը պահանջող սպառնադիր մը
յանձնուեր է Երեսփոխանական
ժողովոյ նախագահին. այս մասին մեծ
յուզում կը տիրէ Պօլսոյ մէջ։ Կը
թուի որ վերջի վերջոյ անփառունակ
լուծում մ'ունենայ Երեսփ. ժողովը,
իւր անժողովրդական ընտրութիւն-
ներու հետեանքով։

Ալպանական յեղափոխութիւնը օրէ
օր անհուն համեմատութիւններ առ-
նել սկսաւ։ Կեդրոնին Եւքրոպա ըլ-
լալով ամբողջ Ալպանիա եռուզեւի
մէջ է. միմիայն Բրէշլինա, Միթրո-
վիցա և Իւսկիւպի շրջանակները աւե-
լի քան 70.000 ալպանացիներ զինեալ
ու թնդանօթներով կազմ պատրաստ

կեցած են կըսուի. ոչ ոք կրնայ հի-
մալուընէ գուշակել թէ ինչ պիտի
լինի երկրին սա մեծ անխիտանու-
թեան վիճակը և ինչ են ճիշդ կեր-
պով Ալպանացւոց և դժգոհ տարրե-
րուն պահանջութիւնները։ Ալպանացիք
չնորհաւորելով Դահլիճը՝ Երեսփ. ժո-
ղովոյ լուծումը պահանջեր են հեռա-
գրով մը, կըսուի, երէկ գիւնը, ինչ
պէս և Սէլանիկի բանակին և սպայա-
կոյտին միջև մեծ անհամաձայնու-
թիւններ յառաջ գալը կը հեռա-
գրուի տեղական թերթերուն։

Պօլսոյ ապահովութեան վերին
հսկողութիւնը յանձնուեցաւ բարձր-
աստիճան սպայներու։ Սա միջոցիս՝
երեսփոխ. ընդգիծագիր ու այժմ կա-
ռավարական թերթերը Պօլսոյ երես-
փոխաններէն կը պահանջեն հրաժա-
րիլ իբր բռնութեամբ և ապօրինի
կերպով ընտրուածներ։ Գաւառեւե-
րու և Պօլսոյ կարգ մը Իթթիհատի
գլխաւորները խորտակուեցան. Պէլ-
լէրպէյի Իթթիհատական ժողովա-
տեղի եղող մեծ ապարանքը այրե-
ցաւ։ Նախարարաց խորհրդոյ տուած
մէկ որոշման համաձայն Երեսփ. ժո-
ղովը պիտի լուծուի պիւտեքի քննու-
թեան աւարտումէն յետոյ։ Ալպա-
նիաէն եկած վերլին՝ լուրերը շատ
գէշ ցոյց կուտան փացութիւնը. ոչ
ոք գիտէ թէ ինչ են Ալպանացւոց
վերջնական պահանջութիւնները, բայց
սա ստոյգ է թէ Ալպանիա կեդրոնա-
կան կառավարութեան ձեռքէն եր-
թալու վրայ է։

Իսկ Մահմադ Ռոստան Հայաստա-
նէն ալան թալանի, աւեր գոյութի
լուրեր անպակաս են։ Բաղձաթիւ
սրբակապ վանքեր ու տաճարներ
բարբարոս աւազակներ իրենց ձիե-
րուն ախոռ, և նուիրական խորաններ
իրենց լկտի շնութեանց վայր են
գարձուցեր։ Յափշտակուած և բռա-
նաբարուած հարսեր, կիներ և աղջիկ-
ներու եղբրական կոչն ու լալիւնը
վերջ չի գտան դեռ. ամէն օր նոր ի
նորոյ առեւտրութիւն կը գուժեն
հեռագիրները։ Ոճիրն ու կողոպուտ
իբր աստուած գեռ կը շարունակեն
իշխել Հայաստանի ներքին գաւառ-
ւաններուն մէջ. տեսնե՞ք թէ ի չհա-
մազգեաց լծեալ այս նոր գահլիճը
պիտի կարենայ բաներ մը ընել՝ ար-
ցունքը իբր դեռ հոսող այս լացու-
կոծի հայրենեաց մթաստուեր ան-
կիւններուն մէջ։

Սէլանիկի, Կէվլէլի, Միթրոֆէաի
ու Մակեդոնիոյ զանազան կողմերը
պոմպաներ սկսան նորէն պայթիլ,
կամուրջներ և երկաթուղիներ օդն
հանելով։ Մալիսոյ առեւտուներու
և Սն լեռնայիններու միջև արեւնահեղ
կռիւներ տեղի ունենալու վրայ են.
երկուստեք բազմաթիւ զոհեր կան.
Մալիսոյներ իրենց կատաղութենէն
ձեռքերնին գերի ինկած Գարատաղ-
ցիներուն քիթն ու աչիւնները կը տ-
րելով՝ իբր. յաղթութեան նշան
վրանին կախեր են. կացութեան
ծանրութիւնը և երկրին ապագային
մութ վիճակը զգացող շատ մը խե-
լահաս թուրքեր կաւաղեն ըսելով
թէ վեցհարիւր տարուան պետու-

թիւն մը ծաղր ու ծանակ խաղալիքն
է գարձեր կարգ մը թոք և լեւադք
ծախող կամ օչարակավաճառ, հովիւ-
ալպանացի ապստամբներու որոնք
իրենց անառիկ ապառաժուտ լեռանց
բարձունքէն պատգամներ կորոտան,
տապալելով գահլիճներ, լուծել տա-
լով ժողովներ և խորհրդարան, պաշ-
տօնանկ և գերի ընելով կառավարիչ-
ներ և պաշտօնատարներ, և դեռ ո՛վ
գիտէ ինչե՛ր և ինչե՛ր այս դժբաղդ-
եղկրին գլխուն՝ որ դժբաղդաբար
ցանածները հնչելու վրայ է ժամա-
նակէ մը ի վեր։

Իսկիւտար

ՏԻՐԱՆ-ԹՈՐԳՈՒՄ

ՆԱՄԱԿ ԹԻԻՐԲԻԱԷՆ

Տիգրանակերտ, յնս. 28/11 յս.

Տիգրանակերտի առաջնորդ Տ. Զա-
ւէն եպիսկոպոս որ երկու ամսէ ի
վեր իր վիճակի կարեւոր կեդրոնը
անխնամ թողլով կը թափառէր Սի-
վանու գիւղերը, ամսոյս 8ին տեղա-
վերադարձաւ։ Թէ ինչ օգտակար
գործեր կատարած է իր այդ երկամ-
սեայ թափառաշրջման միջոցին, ոչ
ոք գիտէ դեռ։

Դպրոցական հանդէսները հետզ-
հետէ կը շարունակուին. սակայն լու-
է որ շահագործութեան միջոց չը-
գառնան։ Ուրիշ անգամներ ձրի կը
լինէին այդ հանդէսներ, իսկ այս տա-
րի կամ դրամական տոմսերով կըն-
դունուին հանդիսականները և կամ
աճուրդ կազմակերպելով դրամ կը
քաշեն։

« Թառաղիմական » վարժարանին
տեսուչ Պ. Յ. Գաւառեան բնիկ Ռու-
սիացի լինելով, իւր մէկ աղջիկը ար-
դէն իւր հայրենիքը բարձրագոյն
վարժարանի մէջ կուսուի, իսկ կինը
ու 3 զաւակուեցը որոնք իրեն հետ
Տիգրանակերտ եկած էին, անցեալ
տարի հայրենիք վերադարձան տեղ-
ւոյս կլիմայէն չախորժելով. ինքը Պ.
Յ. Գաւառեան որ տեղա միայնակ
Քիւտով կը պաշտօնավարէր, ներկայ
տարեշրջանին վերջ հրաժարելով յու-
նիս 17ին Տիգրանակերտէն մեկնե-
ցաւ դեպի իւր հայրենիքը։ Ի հար-
կէ վարժարանին վարչութիւնը նոր
տեսուչ մը պիտի գտնէ նոր սկսուե-
լիք շրջանին համար։

Թուրք 6ին հայորդի մը Ս. Կի-
րակոս եկեղեցիի թաղէն Ս. Մարգար
թաղը գտնուելով մը երթած միջո-
ցին, թիւրք տղայներ ըստ գրու-
թեան հին ուժժմի կը յարձակին
հայ տղային վրայ, գառնուկը ձեռ-
քէն յափշտակելու համար։ Երբ
տղային պաշտպան կը հանդիսանայ
զազար ֆօլանճեան հայազգին, վրայ
կը հասնին Սուլուկճի Հիւսէյնի որդի
Յաթահը և Թահսիտար Հաճի
էֆէնտին, որոնք սաստիկ կը ձեռն
պաշտպանող Հայը. խեղճը արեւա-
թաթախ վիճակի մէջ կառավարու-
թեան դուռը տարուելով բողոքուե-
ցաւ. բայց, սովորականին համեմատ,
ոե՞տ արդիւնք չտեսնուեցաւ և ոչ ալ
կը յուսացուի տեսնուիլը։

ՀՐԱՋԱՆԵ

Սիմոնեանց, ինչպէս և օթեանին
դանապանը որ բաւական ծանր կեր-
պով վերաւորուած է, անմիջապէս
փոխադրուած են Օթէլ-Տիէօ հի-
ւանդանոցը :

ԹԻԻՐԲԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նազիմ փաշայի նախաձեռնութեամբ
լնլուեր է արտասահման զրկուած
հեռագիրները գրաքննութիւնը :

— Նախկին մեծ-նպարքոս Ֆէրիտ
փաշան Շիւրափօրտի նախագահ նշա-
նակուած է :

— Նոր Դահլիճը յս. 30ին ներ-
կայացաւ Երեսփոխանական ժողովին
ուր իր ծրագիրը կարգաւով վըս-
տահութեան քուէ ուղեց, ետք վի-
ճարանութիւններէ յետոյ, քուէար-
կութեան ձեռնարկուելով, 45ի դէմ
113 քուէով վստահութիւն յայտ-
նուեցաւ Ահմէտ Մուխթար փաշայի
կազմած նոր դահլիճին, որի բոլոր
անդամները ներկայ էին ժողովին,
բացի Գեհաճիլ փաշան և Ճէմալէտ-
տին ու Նորատուկեան էֆէնտինն
րէն : Հայ ու պուլկար երեսփոխան-
ները ձեռնպահ մնացին :

— Կ. պօլսէն կը հեռագրեն յս.
31ին. « Մեծ Եպարքոսը, նախա-
րարներէ շատերն իրեն հետ մէկ-
տեղ, այս երեկոյ պնաց Երեսփոխա-
նական ժողովին և Սահմանադրու-
թեան Դրդ յօդուածին նոր փոփո-
խութիւն մը առաջարկեց որ Սուլ-
թանին բացարձակ իրաւունք կու-
տայ Երեսփ. Ժ.Վ.Վ. լուծելու իր
ստիպողական համարած պարագայ
ներին մէջ, առանց գիմելու Շիւրա-
կուտի հաւանութեան, պայմանով որ
Ժողովը 6 ամէն գումարուի նորէն :
Եյս կերպով սկսուած է արդի Ժողո-
վը օրինակարպէս լուծելու գործն
լակերպը :

Ժողովը մեծամասնութիւն չունե-
նալով, վիճաբանութիւնը յետաձգ-
եցաւ հետեւեալ օրին : »

Ժողովը օգոստ. 1ին նստին մէջ որո-
շեց կառավարութեան առաջարկած
փոփոխութիւնը ստիպողաբար զրկել
իւր յանձնաժողովի քննութեան :

— Կառավարական յանցաւորներէ
շատերն ներողութիւն չնորհուեցաւ.
ատոնց մէջ են՝ Փարիզի նախկին դես-
պան Միւնիւր փաշան, զօրավար Շէրիֆ
փաշան, գահընկէց Սուլթան Համիտի
քարտուղարներէն իզլէք և Թահսին
փաշաները, նախկին նախարարներ
Մէմուհ, Ջէքի և Րափիպ, խմբա-
գիր Աիլ Բէմալ և այլն :

— Կ. պօլսէն կը հեռագրեն օգոստ.
1ին թէ Երեսփ. ժողովի երէկի նըս-
տէն վերջ կառավարութիւնը իրեն
մօտ հրաւիրեց Երեսփոխարդ-թիւր-
քերի կուսակցութեան պետները և
ինչպէս որ ժողովին լուծումը դի-
րացունեն, ինչ որ ինք անհրաժեշտ կը
համարուի որովհետեւ կացութիւնը ծանր
է : Առաջարկեց որ կուսակցու-
թեան կողմէն տասը պատուիրակներ
թող գան և անոնց ներկայացունէ
գաւառներէն եկած հեռագիրները
որոնք կացութիւնը ցոյց կուտան :

կուսակցութեան պետները չընդունե-
ցին այդ առաջարկը և ըսին որ թո՛ղ
կառավարութիւնը այդ հեռագիրներ
ներկայացունէ կուսակցութեան դը-
ռընդակ նստի մը. կառավարութիւնն
այ այդ չընդունեց :

— Կ. պօլսէն կը հեռագրեն օգոստ.
3ին. « Երեսփոխանական ժողովին
մէջ նախկին նախարար Հալաբեան
(հայազգի) և երիտասարդ-թիւրք
կուսակցութեան պատկանող ուրիշ
երեսփոխաններ հարցապնդում մը
ներկայացուցին պատերազմական նա-
խարար Նազիմ փաշային ուղղուած,
թէ ինչո՞ւ օրէնքը չգործադրեց խե-
լասքարան (փրկիչ) Միւլթեան
պատկանող սպայներին համար որոնք
յայտարարութիւններ կուտան լրա-
գիրներին. ինչո՞ւ համար Երեսփ.
ժողովի նախագահին սպառնական նա-
մակ տուող սպայն չպատժուեցաւ, այլ
ընդհակառակ պատերազմական նա-
խարարն անոր պաշտօն տուաւ
Երեսփ. ժողովի պահապան զօրքերի
չարքին մէջ. ինչո՞ւ համար ու-
տիկանի պաշտօնով Երեսփ. ժո-
ղովի սրահը մտցուց Միւլթեան
պատկանող սպայներ մինչդեռ Միւլթե-
թեան ուրիշ սպայներ ալ կը պար-
տին ժողովատեղի նրբանցքներին մէջ :

Հալաբեանի հարցապնդումը կար-
դացուածին պէս՝ ստատիկ միջադէպ
մը ծագեցաւ Հալաբեանի և ալպա-
նացի երեսփոխան Սիւրէյաի միջև.
այս վերջինը պոռաց. « Ամօթ է
ըրա՞ծնդ. դուք երկիրը կործանել
կուզէք : » Ժողովը պարսաւանքի
քուէ տուաւ Սիւրէյայի համար և որո-
շեց Նազիմ փաշան կանչել անմիջա-
պէս բացատրութիւն ուղեւոր համար :
Նախագահը Ժողովին որոշումը հա-
ղորդեց Նազիմ փաշային որ հեռա-
գրով պատասխանեց թէ իր զբա-
ղումները պատճառով չկրնար հինգ-
շաբթի օրէն առաջ գալ բացատ-
րութիւններ տալ թէ ինչո՞ւ համար
յետ առած է զօրաբանակին քաղա-
քականութեամբ զբաղիլը արդիւող
օրինագիծը : Ժողովը ընդունեց
երկուշաբթի օրին յետաձգումը : »

— Մալոնիկէն կը հեռագրեն
օգոստ. 3ին թէ անցած հինգշաբթի
իւրեքիպի շուկային մէջտեղ 2 ուսմը
նետեցին որոնք պայթելով սպան
նուեցան 2 հրեայ, 4 մահմէտական,
32 պուլկար և վիրաւորուեցան 3
մահմէտական և 11 պուլկար : Մեծ
սարսափ կը տիրէ :

ՄԻՔԱՏՕԻ ՄԱՀՆԸ

Ճափոնի միջոտոն (կայսր), Միւլթեանի
դո, մեռաւ յս. 29ին : Ամէն երկիրներ
թերթերը գովեստով կը խօսին իրեն
վրայ որովհետեւ իր թագաւորութեան
հիմնադր ժամանակամիջոցը Ճափոնի վե-
րանորոգման և զօրացման դարաշրջա-
նի մը կը կազմէ : Իր դարձը պիտի շարու-
նակէ իր որդին Մուրիդո ու իրեն յա-
ջուրդեց : Ճափոն այս միջոցին Ռուսիայի
հետ դաշնակցութիւն մը կազմելու հա-
մար բանակցութեան մէջ էր :

Նոր կայսրը, Մուրիդո, 33 տարեկան
է և թէպէտ Ճափոնէն դուրս ելած չէ,
բայց եւրոպական կրթութիւն ստացած

է և դիտէ մի քանի լեզուներ, մանա-
ւա՞ք անգլիերէն որովհետեւ իր ուսու-
ցիչն էր մին անգլիացի և ուրիշ մ'ալ
ամերիկացի էր : Ետտ հիմա է նաեւ ճա-
փոնական և շինական գրականութիւննե-
րին : Ետտ կը սիրէր, որչափ որ արքու-
նական սովորութիւնները կը թողարկեն,
ազատօրէն շրջի իր հօր հպատակներին
մէջ, որով ժողովրդականութիւն չահած
էր, 1900ին ամուսնացած է և այժմ ունի
3 մանչ զաւակ :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԻՄ ԿԻՐԱԿԻՆԵՐՍ

— A ARLES —

Կանձրէք...
Հովանոցս կառնեմ ու դուրս կը նե-
ւթմ կայարանի ճանրան բռնելով ուր
արդէն ինձ հսկասէին երկու ուղղակի-
ներս, Մարսէլի տնտեսի նկարիչ Վա-
լէր Պէռնառ (Valère Bernard) և բաթ-
րոնս Պրն. Ժօպէր (Jaubert) :
Ճիշդ ժամանակին կայարան կը հա-
նէի. հազիւ ժամանակ ունեցանք Ռա-
րիգի ճեպընթացին մէջ տեղ մը գտնա-
լու :

Շոգեկառքը կը սուրար ագտաւ ճան-
պարհին վրայ ու մենք պատուհանէն կը
դիտէինք հեշտ տեսարանը Բորժանի
գեղեցիկ երկրին :

Առ հանդիմ է տեսնալ գեղեցիկ դաշ-
տանկարը Saint-Antoineի և մառախլա-
պատ ծովը Էսթաբի. ու մօտս այդ
միւլթեան ծովն է որ կը քնի ու կը
լրջաբանէ խաղալիքներ ու ճախճախուտ
ծովագրը :

Յիւրաքանչեւ հանդիմ է դիտել բնութեան
գեղեցկութիւնները եւր ատոնք կարգաւ
կուգան ցուցադրուիլ մեր աչքերուն :

Բիշ մը վերջը՝ ահա Պրիքի լճակն է որ
կը տարածուի մեր առջև. ահա Մար-
քիկն է այս որ ամպածած երկնքի մաշ-
դեցութեանն աղօտ և մուշտո բայց սի-
րուն համայնապատկեր մը կը ներկայա-
ցունէ :

Ռոնեաքի, Սէն Եամայի և Միւրմաի
կայարաններէն վերջ, ահա վերջապէս
բաղձալի Ուրլը... հին Բոսփորի սա-
պատական քաղաքը, հնութիւններու
մեծ թանգարան, ուր քանի քանի
պատմական շէնքեր կը ցուցադրուին.
նոյն հին ճարտարապետութեան :

Փոքրիկ նախաճաշի ժաման Պրն. Վա-
լէր Պէռնառ ինձ քանի մը հարցումներ
կուզէ հայազգային կացութեան և մա-
նաւագ զբաղանութեան վրայ. իրեն
հարցումներուն կը պատասխանեմ կըր-
ցածիս չափ ճշգրտեմ, որով հետաքր-
քըրուած հայկական գրականութեան
քանի մը կտորներու թարգմանութիւն-
ները կը խնդրէ ինձ. կապահովցնեմ զին-
քը թէ ամենայն սիրով պիտի փութամ
կատարել իր խնդրանքը :

Անամգ անցուցինք բոլոր օրը :

Վերադարձին՝ կայարան երթալու հա-
մար Հոնոնսի եղբրքէն կանցնէինք. որ-
քան պատկառելի է նա հոս որ արագ
բայց հանգարտ կըլթանայ, մինչ արեւը
աչրուհիի մը նազանքով ինքզինքը կը
դիտէ այս սահուն հայկին մէջ :

Հոնոնսի միւս եղբրքը ծառաստանն է
որ կը տարածուի ուրիշ անգլիս Գամար-
կի տափաստանն է :

Պրն. Պէռնառի խնդրանքին վրայ
թռնին մէջ դարձեալ կը խօսիմ հայ
գրականութեան և թուրք աշուղներուն վրայ,
միւլթեան ատեն յայտնելով թուրք աշուղ-
ներուն վրայ ունեցած աղօտ գաղա-
փարս :

Մտիկ կընէ բոլոր խօսածներս, կը
խոստանայ իր սրբագրելէն վերջ՝ թարգ-
մանութիւններս բարեգեան գրական
թերթի մը մէջ տպել տալ, որոնց խմբա-
գիրներուն հետ յարաբերութիւն ունի
իւր արդէն ծանօթ գրագէտ-բանաս-
տեղծ :

Ի փոխարէն կը խոստանայ ինձ Փրան-
սերէնի թարգմանել Բորժանի բանաս-
տեղծներէն գեղեցիկ կտորներ զորս կը
խոստանամ իմ կողմէ լոյս ընծայել
Արմենիայի էջերում :

Հանդիպի և շահաւէտ ճամբորդութիւն
մէջ այս : Իրիկունք՝ արդէն բաւական
ուշ էր երբ Մարսէլի կայարանը կը
հասնէիք. փողոցները բոլոր լուսազար-
դուած էին :

Առ Cannebièreի վրայ մէկդէկէ կը
բաժնուինք ձեռքի ջերմ սեղաններով :
14 յուլիս 1912

Մարսէլ

ՆՈՒՄԵՐ

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Շէյքսպիր. ՌՕ ԼԵՕ ԵՒ ԺԻԼԼԵԼԻ. Ոչ-
բերք հիշք արարեցով. րնագրէն թարգ-
մանեց Մեսրոպ Նուպարեան, Իզմիր-
տպագրութիւն Մամուրեան, 1912 : Գին
5 դրոշ = 1 Փր. և 25 սանդիկ կամ 35
սէնդ ամերիկեան՝ փոստի ծախքով մէկ-
տեղ : Ստանալու համար դիմել Իզմիրի
և Կ. պօլսի գրադատականներին և կամ
ուղղակի հեղինակին, Իզմիր (Mr. Mesrob
Noubarian, Smyrne-Turquie) :

(Շէյքսպիրի աշխարհահռչակ ողբեր-
գութիւններէ մին, Ռոմիօ Եւ Ժիւլիէթ,
որ թէ և շատ մը լեզուներ թարգման-
ւած բայց դեռ հայերէնի չէր վերածուած,
լոյս տեսած է այժմ Տ. Մեսրոպ Նու-
պարեանի թարգմանութեամբ : Յայտնի է
որ Շէյքսպիրի այս հիանալի թատերա-
խաղը հայերէնի թարգմանելը դիւրին
գործ մը չէ. բայց Տ. Մ. Նուպարեան
որ անգլիերէնի և Փրանսերէնի քաջանը
մուտ է և արդէն ծանօթ է այդ երկու
լեզուներէն իր թարգմանած բազմաթիւ
երկասիրութիւններով որոնք լոյս տեսած
են Իզմիր, Պոլս, Թիֆլիս և Վենետիկ,
յաջողած է նաեւ այս նշանաւոր ողբեր-
գութիւնը ընտիր թարգմանութեամբ
մը վերածել հայերէնի : Ինչ ինչ բաների
և բացատրութիւնների յետոյ ընթեր-
ցողին աւելի լուսաբանելու համար ծա-
նօթութիւններ ալ աւելցուած են) :

Յակոբ Եանպաղեան. — ՔԻՐՈՂՈ-ՀԱՅ
ՊԱՏԻՄՈՒԹԻՒՆ. Կ. պօլս : Տպարան
« Արաբ » : 1911 : Գինը 10 դրոշ :
(Քիրոսերի պատմութեան, անոնց ան-
ցեալ և ներկայ վիճակին, Հայերի հետ
ունեցած յարաբերութիւններին վրայ և
այլն խիստ հետաքրքրալարծ տեղեկու-
թիւններ կուտայ որոնց ծանօթանալ շատ
կարեւոր է քանի որ Հայաստանի մէջ մեզի
ընկալից գլխաւոր ազգն է քրեւոցը :
Վարժէ որ Հայաստանի վիճակով
հետաքրքրուող ամէն Հայ այս « Քիրոս-
Հայ պատմութիւն » ալ աչքէ անցու-
ցած լինի) :

Բակուրաւ. Կիպրոս կղզի (Լ. Աշ-
խարհագրական և պատմական տեսու-
թիւն) Բ. Հայ գաղթականութիւն) :
1 Փր. 25

ՅԵՐՈՂԵՆ — ՄԵՏԱԳԻՐ

Մ. ՓՈՐՁԱԳԻՐԱՆԵՐ

ՄԱՐՏԵՑԻ

Հայերէն տպարան Մ. Փոքրագալեանի
Le Gérant : François CARRIERE
Marseille. — Imprimerie da Midi